

**Покайчук Віталій Ярославович**

к.ю.н., доц., доцент кафедри

**Бойко Олена Іванівна**

викладач кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

## **ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ПІДСИСТЕМАМИ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ: ФОРМИ ТА МЕТОДИ**

Україна відповідно до цивілізаційного вибору свого народу та задекларованого шляху інтеграції до європейського соціуму пов'язаного із курсом на побудову в Україні правової держави (хоча Верховна Рада України від імені Українського народу дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу прийняттям Конституція України – Основного Закону України з 1996 року проголошує Україну правовою державою[1, ст. 1]) зі створенням реального та діючого механізму захисту прав, свобод і охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб, які визначені в ній вищою цінністю[1, ст. 3], забезпечення верховенства права в усіх сферах суспільного життя, що нерозривно пов'язано з підвищенням якості й ефективності діяльності сил охорони правопорядку.

На реформування нормативно-правового забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку побічно спрямовані й Стратегія національної безпеки України, Концепція розвитку сектору безпеки і оборони, Воєнна доктрина, Стратегічний оборонний бюлетень, які передбачають з одного боку розвиток сил охорони правопорядку, їх приведення у відповідність зі стандартами ЄС та НАТО, з іншого – їх поступову соціалізацію, розподіл правоохоронних функцій, уникнення конфлікту інтересів тощо.

Відповідно до завдань, визначених у Стратегії національної безпеки України, Воєнній доктрині України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, невід'ємною складовою підвищення національних безпекових і оборонних спроможностей виступає модернізація окремих сфер і секторів управління державою та публічного адміністрування за стандартами ЄС та НАТО. Така модернізація покликана реально посилити спроможність нашої держави протистояти як внутрішній так і зовнішній загрозі державності, територіальної цілісності та державного суверенітету, гарантувати мирне майбутнє України як суверенної, демократичної і правової держави, а також забезпечити функціонування національної системи своєчасного виявлення, запобігання і нейтралізації зовнішніх та внутрішніх загроз національній безпеці.

Для формування безпекових спроможностей, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, а також забезпечення створення національної системи реагування на кризові ситуації, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації

зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, гарантування особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення кібербезпеки, оперативного спільного реагування в умовах виникнення надзвичайних ситуацій є створення і функціонування державної системи сил охорони правопорядку, що забезпечить координацію та злагодженість дій правоохоронних органів, служб та військових формувань з правоохоронними функціями їх територіальних управлінь із забезпечення національної безпеки.

Створення державної системи сил охорони правопорядку, як складного комплексу відносин, що виникають в процесі взаємодії елементів у відповідності до постулатів «класичної» загальної теорії систем Л. фон Берталанфі передбачає визнання наявності загальних закономірностей при взаємодії великого, але не нескінченного числа елементів[2, с. 151].

Таким чином сили охорони правопорядку (особовий склад, спеціальні засоби, озброєння та техніка), які виконують правоохоронні завдання через службову діяльність (правоохоронними методами), а у разі загострення оперативної обстановки й військовими методами [3, с. 267] під час виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань діють у взаємодії утворюючи стійку структуру. Які, у відповідності до законодавчих актів, що регламентують їх діяльність, наділені системоутворюючими факторами.

Державна система сил охорони правопорядку складається з постійно діючих функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

Виконання поставлених оперативно-службових та службово-бойових завдань структурними елементами державної системи сил охорони правопорядку, як організованої системи, можливо лише шляхом впливу на неї керівного органу чи особи. Для цього необхідні певні інструменти впливу, які використовуються для активізації ініціативи і забезпечують досягнення поставлених перед цілей. Такими інструментами слугують методи управління – це способи здійснення управлінської діяльності, що застосовуються для визначення та досягнення її цілей.

За допомогою методів управління керівна система встановлює правила дій та поведінки, що є обов'язковими для всіх керованих об'єктів, які безпосередньо підпорядковуються цій системі, узгоджує, об'єднує, координує й регулює їхню діяльність у часі та просторі, забезпечує безперервний і ритмічний розвиток у певному напрямку, виходячи з поставлених завдань і цілей.

Загальнонаукова методологія формує фундамент системи методів управління. Підходи, прийоми, способи, за допомогою яких виконуються різноманітні види управлінської діяльності, називаються конкретними або специфічними методами. Ми пропонуємо розглядати їх з позиції поділу на три групи:

- методи управління функціональними підсистемами;
- методи виконання функцій управління;
- методи прийняття управлінських рішень.

Група методів управління функціональними підсистемами тісно пов'язана з організаційною структурою, яка будується з урахуванням функціонального розподілу праці за видами робіт. Як зазначалось раніше, виконання специфічних функцій управління, незалежно від того, до якої функціональної підсистеми вони належать, обов'язково передбачає дії з планування, організування, мотивації та контролю. Для реалізації загальних функцій теорія і практика

управління також пропонує відповідні методи.

Зокрема, планування здійснюється при використанні методів екстраполяції, створення сценаріїв, розумової атаки, факторного аналізу, експертної оцінки, побудови «дерева» рішень та ін.

Виконання функції організування ґрунтується на методах, які враховують потреби й мотивації особового складу.

Методи мотивації включають усі види і форми спонукання людей до праці (оплату праці, системи преміювання, моральне стимулювання, просування по службі, надання ширших повноважень тощо). Але слід зважати на те, що доміантними у процесі мотивації є незадоволені потреби, тому реально впливати на поведінку людини можна лише доти, доки потреба не буде задоволена. Тобто тривале використання одного й того ж мотиваційного чинника, нехай навіть і ефективного спочатку, поступово призводить до того, що керований об'єкт адаптується до нього, втрачає потрібну реакцію на керівну дію. Тому використання методів мотивації вимагає постійного пошуку способів їх урізноманітнення.

Методикоординації мають забезпечити безперервність і ефективність перебігу всіх процесів, що відбуваються. Ці обов'язки покладаються на керівників різних рівнів. Для їх здійснення необхідно володіти достатнім об'ємом інформації про стан керованого об'єкта. Тому виконання функції координації нерозривно пов'язане з комунікаційними процесами, які можуть відбуватися за допомогою методів між особистісних комунікацій, збору, обробки та передачі інформації тощо.

Методи, що застосовуються під час виконання функції контролю, залежать від характеру контрольних операцій і також ґрунтуються на зібраній інформації про стан керованого об'єкта. Методи контролю є досить різноманітними, оскільки сама функція контролю охоплює практично всі операції та процедури, що виконуються для досягнення її цілей.

Під формою управління функціональними підсистемами пропонуємо розуміти зовнішній прояв конкретних дій, які здійснюються органами управління для реалізації поставлених ними завдань.

Форми управління покликані забезпечувати найбільш цілеспрямоване виконання функцій управління і досягнення цілей управління з найменшими витратами сил, коштів і часу; від форм управління залежить успіх управлінської діяльності.

Органи управління та посадові особи в кожному конкретному випадку повинні обирати найбільш прийнятну для них форму управлінської діяльності, виходячи з компетенції, призначення, функцій, поставлених задач та особливостей конкретного об'єкта управління.

Форми управління функціональними підсистемами залежно від їх змісту поділяються на види, зокрема юридично визначені і такі, що не несуть безпосередніх правових наслідків. Це означає, що на практиці форми управління функціональними підсистемами проявляються як виданням юридичних актів, так і проведенням організаційної роботи й матеріально-технічних операцій. Перший вид реалізується в актах державного управління, будучи правовою формою виконавчої та розпорядчої діяльності органів управління. Правові форми завжди тягнуть за собою юридичні наслідки. У другому випадку форми

управління функціональними підсистемами зводяться до вчинення певних управлінських дій, що не пов'язані з виданням актів управління. Отже, у першому і другому випадках форми пов'язані з реалізацією та виконанням державно-владних повноважень.

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст.141.

2. Покайчук В. Я. Сили охорони правопорядку як система / В. Я. Покайчук // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2017. – № 2. – С. 149-155.

3. Шмаков О.М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань / Шмаков О.М. – Х.: Військовий ін-т ВВ МВС України, 2005. – 362 с.

**Примаченко Віталій Федорович**  
к.ю.н., доц., завідувач кафедри  
кримінального права та кримінології  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ

## **ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ**

Диференціація (лат. *differentia* – різниця, відмінність) та індивідуалізація (лат. *individuum* – неподільне) виконання покарання – принципи кримінально-виконавчого права та законодавства, виконання і відбування покарань, які є похідними від принципів (напрямів, методів) кримінально-правової політики диференціації і індивідуалізації кримінальної відповідальності. У загальному вони передбачають, що до різних груп засуджених повинні застосовуватися різні правові обмеження в залежності від їх соціально-демографічної характеристики, ступеня тяжкості вчиненого злочину, форми вини, попередньої злочинної діяльності, а також враховуватися індивідуальні особливості засудженого та його поведінка під час відбування покарання.

Кримінально-виконавчий кодекс України, прийнятий 11 липня 2003 року (далі – КВК України), вперше у вітчизняному законодавстві закріплює сформульовані принципи кримінально-виконавчого законодавства, виконання і відбування покарання, серед яких і принципи диференціації та індивідуалізації виконання покарання. Проте, зміст принципів є не конкретизованим, що у свою чергу, утворило різноманіття наукових поглядів не лише щодо розуміння їх сутності, а й відносно того, принципами чого вони є (кримінально-виконавчої політики, кримінально-виконавчого права, кримінально-виконавчого законодавства, діяльності органів і установ виконання покарань). У цьому контексті, слід відзначити, що принципи кримінально-виконавчого законодавства, закріплені у ст. 5 КВК України, є втіленням принципів кримінально-виконавчого права, які були сформульовані наукою кримінально-виконавчого права і які є виразом головного, основного в цій галузі права, а також відображають тенденцію його розвитку та шляхи вдосконалення [1, с.27].

Не менш дискусійним постає питання чи є диференціація та індивідуалі-